

PLATONIN AKATEMIASTA SNELLMAN-KORKEAKOULUUN

Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa

Raimo Rask

Platonin akatemiasta Snellman-korkeakouluun

Raimo Rask

Platonin akatemiasta Snellman-korkeakouluun

Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa

Raimo Rask

© 2025 Raimo Rask

Kannen suunnittelu ja sisuksen taitto: Raimo Rask

Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,
Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa
ISBN: 978-952-80-9524-8

Sisällysluettelo

1	Mitä ovat yleisopinnot?.....	6
1.1	Antiikin kasvatusihanne – paideia	7
1.2	Akatemian varhaiset juuret.....	9
1.3	Platonin ihmiskäsitys ja hyveoppi	11
1.4	Antiikin varhaiset juuret	13
1.5	Platonin Akademia	16
1.6	Akatemian viimeiset vaiheet	20
2	Chartresin koulu	21
2.1	Antiikin paideiasta korkeampien opintojen perusta	22
3	Pariisin yliopisto	28
3.1	Alempi tutkinto	29
3.2	Ylempi tutkinto	30
3.3	Skolastiikka	32
3.4	Paideia katoaa yliopistoista	33
4	Sivistys Suomessa – Turun Akademia	36
5	Moderni aika ja tiedeyliopistot	38
6	Snellman-korkeakoulun yleisopinnot	41
6.1	Uuusien yleisopintojen aika	42
6.2	Tiedolliset opinnot	44
6.3	Taiteelliset opinnot	45
6.4	sosiaalis-käytännölliset opinnot	46

Mitä ovat yleisopinnot?

Nyt eläkepäivillä voin lämmöllä muistella entistä työtäni yleisopin-tojen vastaavana opettajana Snellman-korkeakoulussa Helsingin Jollak- sessa. Vaikka koulutukseni ei vastannut opettajalle annettua vaativaa tehtävää, olen kiitollinen siitä, että olen voinut olla mukana auttamassa niitä nuoria ihmisiä elämänsä taipaleelle, jotka Snellmanin sanoin ”hakivat sivilis-tystään” korkeakoulussamme.

Vuonna 1991 Snellman-korkeakoulu sai Vapaan sivistystyön oppilaitoksen aseman ja sen tehtäväksi määriteltiin steinerpedagoginen opettaja-koulutus maassamme. Snellman-korkeakoulusta valmistui siten luokanopettajia ja taideopettajia Suomen steinerkouluihin sekä päivä- kodin opettajia steinerpäiväkoteihin. Matkan varrella on korkeakoulu- samme voinut opiskella opettajakoulutusten ohella useilla eri opinto- suunnilla; kuvataiteita, puhe- ja daamateiteita, eurytmiaa, biodynaa- mista viljelyä ja luonnonhoitoa, sekä osallistua lukuisilla lyhytkursseilla esimerkiksi johtamistaidon koulutukseen, ravitsemuskursseihin, kuorolau- luopintoihin tai vaikkapa puistopuiden hoitoon.

Nyt haluaisin kuitenkin nostaa esille Snellman-korkeakoulun opin- noista yhden, joka poikkeaa kaikesta muusta maassamme harjoitetta- vasta korkeamman asteen opinnoista yliopistoissa sekä ammatillisissa oppilaitoksissa. Nämä ovat kaikille Snellman-korkeakoulussa kokopäivä- opintoja opiskeleville tarkoitettut vuoden kestävät perusopinnot, eli yleis- opinnot - studium generalia tai studium fundamentale.¹ Nämä ovat opin- toja, jotka asettavat Snellman-korkeakoulun sille perenniaalisen universi- tas ajattelun jatkumolle, joka on kulkenut kautta historian antiikin ajois- ta, läpi teologisen keskiajan aina uuden ajan kynnykselle asti, jonka tieteellisen kehityksen pyörteissä se vasta jäi unohtuksiin toisenlaisen

1 Yleisopintoja ei tämän artikkelin ilmestyessä toteuteta Snellman- korkeakoulussa tässä esitetyssä muodossa. Niiden idea elää kuitenkin osana nykyisiä aineopintoja.

akateemisen eetoksen myötä.

Nykyajan yliopistoilla on kylläkin tapana järjestää yleisölle eräänlaisia studium generalia tilaisuuksia, joissa kansantajuisesti esitellään akateemisen tutkimuksen viimeisiä saavutuksia ajankohtaisista teemoista, mutta näillä ei ole tekemistä perenniaalisten yleisopintojen kanssa. Nykyisten studium generalia tilaisuuksien tarkoituksena on lähinnä esitellä sitä tieteellistä ajattelua, jota korkeammassa koulutuksessa ja tutkimuksessa harjoitetaan. Niiden tarkoituksena on tehdä akateemista työtä tunnetuksi kansantajuisessa muodossa yhteiskunnassamme. Tämä on tietenkin kunnioitettava pyrkimys sinänsä. Perenniaalisten yleisopintojen tarkoitus oli toinen. Tätä pyrin jatkossa selvittämään.

Snellman-korkeakoulu aloitti toimintansa juuri yleisopinnoilla vuonna 1980. Korkeakoulun perustajajäsen ja pitkäaikainen opettaja, filosofian professori Reijo Wilenius aloitti yleensä opintovuoden luentosarjalla jonka hän oli nimennyt Platonin akatemiasta Snellman-korkeakouluun, ja jossa hän esitti yleisopintojen käsitteen kehittymisen korkeamman koulutuksen historiassa. Toimiessani yleisopintojen vastaavana opettajana jatkoin tämän opintojakson pitämistä Wileniuksen jälkeen lähes kahdenkymmenen vuoden ajan omalla tutkimuksellani täydentäen, otsikolla Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa.

Antiikin kasvatusihanne – paideia

Historiasta tiedämme, että nykyiset akateemiset tieteet ovat kehittyneet eriytymällä ja moninaistumalla antiikin Kreikassa syntyneestä filosofisen ajattelun perinteestä nykyaikaiseksi erityistieteiden järjestelmäksi.

Antiikin sokraattista, vapaasti ajattelevaa filosofi-ihannetta on pidetty tutkijan esikuvana tähän päivään saakka, ja antiikin Kreikan filosofiaa koko länsimaisen kulttuurin alkuna. Matkan varrella on kuitenkin hämärtynyt se mitä antiikin filosofit itse ajattelivat todellisuudesta ja ihmisen suhteesta siihen.

Antiikin Kreikassa ihmisen olemuksen ymmärtäminen ei tähdännyt pelkästään tietoon ihmisestä, vaan myös sen todellistamiseen mikä ihmisessä on inhimillistä. Tavoitteena oli, todellisuuden ymmärtämisen lisäksi, ihmisen luonteen kasvattaminen niiden ihanteiden mukaiseksi, jotka nähtiin ihmiselle hyväksi ja arvokkaaksi. Tämä oli antiikin kreikkalaisen kasvatuksen ja koulutuksen – *paideian* ydinajatus.

Antiikin paideia ja sen kasvatusihanne on pitkään nähty korkeamman koulutuksen ihanteena, ja itse Platonin akademia länsimaisen yliopisto- ja korkeakoululaitoksen alkuna. Se mikä filosofian synnyn myötä tuli kreikkalaiseen kulttuuriin oli vapaa, itsenäisesti ajatteleva yksilöllisyys. Vaikka paideian ihanteista kuulee tänä päivänä yleensä vain akateemisissa juhlapuheissa, on tämä vapaan ja itsenäisen ajattelun kyky edelleen arvostettu piirre tiedemaailman tutkijassa.

Antiikissa puhuttiin *autarkiasta* (autos= itse, arkein= riittää, olla kylliksi, suvereeni, itsenäinen). Autarkinen ihminen on itselleen riittävä, ajattelussaan vapaa. Aristoteles toteaa, että viisas ihminen on mieleltään vapaa. Vapaus ei koske pelkästään tiedostavaa ihmistä, vaan myös arvojamme, eettisiä valintojamme. Aristoteles: "Käyttäydy niin kuin olisit itse itsellesi lakina!"

Sekä Platonin että Aristoteleen filosofioiden katsotaan tänä päivänä kehittyneen ja perustuneen edeltäneiden runoilijafilosofien käsityksiin todellisuudesta. Aivan uusimmat tutkimukset näyttävät menevän vielä pidemmälle ja osoittavan suoria yhteyksiä Platonin ja Aristoteleen ajattelussa persialaisten zarathustralaisuuteen ja samoilta seudulta periytyvään manikealaisuuteen, mutta myös kaldealaisiin ja egyptiläisiin vihkimystadiioihin. Heidän filosofiansa ovat ikäänkuin tulkintoja ja kommentteja vielä varhaisempien kulttuureiden todellisuuskäsityksistä, nyt vain ilmaistuna sen uuden ja vapaan, itsensä varassa seisovan ajattelun keinoin, joka heissä herää esiin antiikin Kreikassa.

Platonin ajattelussa eli vielä myyttisten kulttuurien lailla "koti-ikävä" jumalalliseen, josta ihmisen tosi olemuksen ymmärrettiin olevan peräisin. Platon ikäänkuin katsoi taaksepäin ihmisen esisyntymälliseen, menneisyyteen. Ihmisen oli kuitenkin määrä oppia tuntemaan aineellinen maailma läpikotaisin, läpäistä se tiedostavalla hengellään – ajattelullaan. Aristoteleen näkemys oli, että ihmishengen ja ihmissielun oli liityttävä aistitodellisuuteen tiiviimin. Näin Aristoteles astui eteenpäin ja syvemmälle sitä filosofisen ajattelun tietä, jonka Platon oli aloittanut, mutta tavallaan vastakkaiseen suuntaan - tulevaisuuteen. Aristoteles rakensi ajattelevaa, käsitteellistä suhdetta aistimaailmaan. Ihmisen tuli tehdä aistimaailma kodikseen, tutuksi, sillä vain tässä maailmassa ihminen saattoi kehittyä yksilöllisyydeksi – subjektiksi – minäihmiseksi. Tämä itsenäistymiskehitys on mahdollista ainoastaan siten, että ihminen alkaa kokea itsensä luonnon ulkopuolella seisovaksi tarkastelijaksi. Ihmisen on emansipoiduttava luonnosta, tultava siitä erilliseksi tarkastelijaksi ja

ajattelijaksi. Varhaisempien muinaiskulttuurien ihminen eli vielä koke-
muksellisesti ulkoisen luonnon sisällä, osana sitä, ja samalla luonnon
tapahtumat olivat osa hänen sisäistä maailmaansa. Tämä on se
Aristoteleen toteuttama irtiotto muinaisesta myyttisestä, luonnon tapah-
tumiseen osallistuvasta, 'partisipatorisesta' kokemis- ja ajattelutavasta.

Akatemian varhaiset juuret

1800-luku oli länsimaissa antiikin kreikkalaisuuden ihannointia.
Ajateltiin, että filosofia Kreikassa oli jotain, mitä antiikin ajattelijat syn-
nyttivät itsestään käsin vailla aikaisempia esikuvia. Osittain tämä pitikin
paikkansa. Nykyään historioitsijat kuitenkin katsovat, että antiikin
kreikkalaisilla oli tiiviit suhteet Välimeren muihin kulttuurikansoihin,
muun muassa Egyptiin ja sen vuosituhansia vanhaan mysteerilaitos-
perinteeseen. Pitkän kulttuurihistorian omaavat egyptiläiset pitivät kreik-
kalaisia "oppipoikina", joilla ei ollut traditioita.

Pythagoraan tiedetään olleen Saisin pappien opissa runsaan kym-
menen vuoden ajan. Hän rakensi myös oman filosofikoulunsa egypti-
läisen esikuvan mukaiseksi. Sen opetus oli osittain salaista kuten
mysteereissä oli tapana. Pythagoraan koulun opetus jakautui kolmeen
osaan.² Ensimmäinen osa oli avoin ja siihen osallistujia kutsuttiin nimellä
"*akousmatiko*", kuulijat. Heidän oli tarkoitus kuunnella ja ottaa opiksi.
Kuulijoiden opetus koostui pääasiassa vanhoille temppelikouluille tun-
nusomaisesta henkisen maailmankäsityksen kuvauksista. Toinen osa oli
nimeltään "*mathematiko*", oppijat. Heidän opetuksensa koostui neljästä
aineesta: aritmetiikka, geometria, astronomia ja musiikki. Sisällöllisesti
nämä poikkesivat oman aikamme vastaavista oppiaineista ja tarkoittivat
lukujen ja kosmisten harmonioiden tutkimista, jonka nykyaika mielellään
tulkitseisi lähinnä mystiikaksi. Ylin opetus oli nimeltään "*hieros logos*",
salainen oppi logoksesta ja kuten nimi ilmaisee, opetus oli salaista ja sen
sisällön paljastaminen ulkopuoliselle merkitsi kuolemantuomiota. Egypti-
läisen alkukuvansa mukaisesti tämä salainen opetus on saattanut koskea
vain pientä osaa Pythagoraan koulun oppilaita, jotka olivat pyhittäneet
elämänsä mysteereiden palvelukseen.

2 Raimo Lehti: Matematiikan ja sen opetuksen asema kulttuurissamme, artikkeli
Tieteessä tapahtuu-lehti, vol 18, 3/2000

Platon taas perusti Akatemiansa Akademos- (Hekademos-) juma-
lattarelle pyhitettyyn lehtoon lähellä nykyisen Ateenan kaupungin kes-
kustaa, luultavimmin vuonna 387 eKr. Myös Platon rakensi filosofi-
koulunsa Pythagoraan koulun mukaisesti kolmivaiheiseksi. Platonin
aikana akatemian opiskelijat olivat pääasiassa Ateenan ylimystön ja
varakkaiden perheiden nuoria poikia. Joidenkin naisten tiedetään myös
osallistuneen opetukseen.

Antiikin Kreikassa oli vallalla orjuus. Orjat hoitivat välttämättömät
työt. Vapaat kansalaiset sen sijaan olivat ”vapaat” käyttämään aikansa
ei-välttämättömiin asioihin, kuten opiskeluun. Koulu, kreikaksi Σχολή,
(sholi) käännetään myös termillä ”vapaa-aika”. Aristoteleen mukaan
vapaa kansalainen on vapaa käyttämään vapaa-aikansa hyveellisesti.
Koulunkäynti on tämän mukaan hyveellistä vapaa-ajan käyttöä, hyvei-
den harjoittamista.

Paideian mukainen kasvatus koski vain ylimystöä, sivistyneistön
suppeaa piiriä. Tiedot ja taidot, jotka olivat yhteisiä sivistyneistölle
kutsuttiin nimellä enkyklios paideia tai enkyklia paideumata. Tästä tulee
englanninkielinen sana encyclopedia, tietosanakirja, kaiken kattava tieto.

Alin opetus akatemiassa oli kreikkalaisille tärkeää ruumiinliikuntaa
ja kehon hyvinvoinnin ylläpitoa, *aisthesis*. Toinen vaihe, *mathemata* oli
sama kuin Pythagoraalla: aritmetiikkaa, geometriaa, astronomiaa ja mu-
siikkia. Kolmas ja ylin vaihe oli akatemiassa *dialektiikka*, joka vastasi
sitä mitä nykyään ymmärrämme filosofialla. Ylin opetus ei ollut akatemi-
assa enää salaista ja mukaan tuli myöhemmin myös moraali- ja valtio-
filosofia. Opiskelu tapahtui keskustellen ja käyskennellen lehdossa.

Platonin opettaja Sokrates koettiin Ateenassa vallankumouksellisenä
radikaalina, piikkinä hallitsijoiden lihassa, ”hankalana paarmana”, joka
osoitti toisten ajattelun virheet ja ennakkoluulot heittäytymällä tietä-
mättömäksi ja houkuttelemalla vastapuoli keskusteluun kanssaan. Aset-
tamalla kysymyksiä taitavasti hän saattoi keskustelukumppaninsa umpi-
kujaan ja huomaamaan oman ajattelunsa mahdottomuus ja virheel-
lisyyden. Antautua väittelyyn Sokrateen kanssa sanottiin olevan samaa kuin
tarttua paljain käsin sähkörauskuun.

Sokrateen pyrkimys on kuitenkin mahdollista nähdä siten, että hän
yritti auttaa ihmistä löytämään oma ajattelunsa, ja samalla myös oma
korkeampi minuutensa – daimoninsa, sekä kehittymään järjellisyudessa
joka pyrkii totuudellisuuteen. Tämän on omantunnon, sisäisen rehel-
lisyyden heräämistä ihmisessä. Omatunto ei ole sokraattisessa mielessä
tuomari, joka tuomitsee tai pakottaa ihmistä johonkin. Omatunto on

Kirjoitus esittelee steinerpedagogisesta opettajakoulutuksesta vastaavan Snellman-korkeakoulun yleisopintojen sisältöjä ja tarkoituksia lähtien antiikin paideian kasvatuksen ja koulutuksen ihanteista Platonin ja Aristoteleen ajattelussa. Nämä perenniaalisen kasvatustilosophian aatteet elpyivät uudelleen keskiajan artes-opinnoissa, tullakseen unohdetuiksi uuden ajan tieteellisen koulutusajattelun eetoksessa.

Tämä tarkastelu seuraa korkeimman opetuksen jalanjalkia menneisyydestä nykyaikaan, jolloin ihmisen olemusta ja ihmiskunnan tulevaisuutta koskevat kysymykset ovat nousseet uudelleenarvioinnin kohteeksi.



9 789528 095248